

PAPER DETAILS

TITLE: İran'da Ta'âruf Kùltürü ve Farsça Üzerine Etkileri

AUTHORS: Mehmet Enes Temiz

PAGES: 135-143

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4146942>

İran’da Ta’âruf Kültürü ve Farsça Üzerine Etkileri

Mehmet Enes TEMİZ*

ÖZ

Bu makalede, İran toplumunda yaygın olan Ta’âruf kültürünün dil üzerindeki etkileri incelenmiştir. İran, geçmişten günümüze sanatı, mimarisi, edebiyatı, musikisi, gelenek ve görenekleriyle sürekli bir değişim içinde olmuş olmasına rağmen, kültür ve medeniyetinin canlılığını muhafaza ederek uluslararası alanda ilgi odağı olmaya devam etmektedir. Ta’âruf, İran toplumunun günlük yaşamında ve ikili ilişkilerinde karşımıza çıkmaktadır. Ta’âruf en basit şekliyle nezaket kuralları olarak tanımlanabiliyor olsa da İran toplumuna özgü yönleriyle her millette bulunan nezaket kurallarından farklı yönleri sahiptir. Bu çalışmada, Ta’âruf’un tanımı yapıldıktan sonra Farsçaya etkileri örneklerle ele alınmıştır. Bu şekilde Ta’âruf’un Farsçada karşımıza çıkan söz varlığının anlaşılması amaçlanmıştır. Ta’âruf kültürü, davetlerde, alışverişte ve sosyal etkileşimlere kadar birçok alanda belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu çalışmada atasözleri, ibareler ve mastarlar üzerinden Ta’âruf’un dil ve kültür üzerindeki etkileri göz önüne serilmeye çalışılmıştır. Ta’âruf’un sözlük anlamlarını ve kültürel bir terim olarak ne ifade ettiğini açıkladıktan sonra, İran kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Ta’âruf kültürü ve dil üzerindeki etkileri incelenmiştir. Farsça üzerinde derin etkiler bırakan Ta’âruf, İran kültürünü anlamak için önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Çalışmamızda dilin kültürel bağlam içinde öğrenilmesi gerektiği vurgulanmış ve Ta’âruf’un dil öğretimindeki önemine de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İran, Ta’âruf, Kültür, Dil, Söz Varlığı.

Taarof Culture in Iran and its Effects on Persian Language

ABSTRACT

In this article, the effects of the Taarof culture, which is prevalent in Iranian society, on language have been examined. Although Iran has been in a constant state of change from past to present with its art, architecture, literature, music, and traditions, it continues to preserve the vibrancy of its culture and civilization, remaining a center of international interest. Taarof appears in the daily life and interpersonal relationships of Iranian society. While Taarof can be defined in its simplest form as rules of politeness, it has aspects unique to Iranian society that differentiate it from the politeness rules found in other cultures. In this study, after defining Taarof, its effects on Persian are discussed with examples, aiming to understand the vocabulary of Persian that embodies Taarof. The Taarof culture is distinctly evident in many areas, from invitations to shopping and social interactions. In this study, the impact of Taarof on language and culture has been explored through proverbs, phrases, and infinitives. After explaining the dictionary meanings of Taarof and what it signifies as a cultural term, the Taarof culture, which is an integral part of Iranian culture, and its impact on language have been analyzed. Taarof, which has had a profound influence on Persian, emerges as an important element in understanding Iranian culture. The importance of learning a language within its cultural context has been emphasized in our study, and the significance of Taarof in language teaching has also been addressed.

Keywords: Iran, Taarof. Culture, Language, Vocabulary.

1. Giriş

Tarih boyunca ortaya çıkan medeniyetleri vücuda getiren her şey birbirine bağlıdır (Kaplan, 1985, s. 14). İran’ın sahip olduğu kadim kültür ve medeniyetin yansımaları günümüzde dahi etkisini sürdürmektedir. Sanatı, mimarisi, edebiyatı, musikisi, gelenek ve görenekleriyle İran, tarih boyunca değişimlere uğramasına rağmen, kültür ve medeniyeti canlılığını korumaya devam etmekte ve uluslararası alanda ilgi görmektedir. İran toplumunun ikili ilişkilerinde tezahür eden ve önemli rol oynayan “Ta’âruf” «تعارف», İran toplumuna ait kültürel bir olgudur. Ta’âruf’un ne anlama geldiği sözlüklerde bulunan anlamlarıyla açıklanmadan önce günlük hayattaki rolüne dair birkaç örnek vermenin burada yararlı olacağı düşünülmektedir. İran’a turist olarak giden bir kişi orada yaptığı bir taksi yolculuğu sonunda ödemesi gereken ücretin ne kadar olduğunu sorduğunda taksi şoförü «قابل ندارد» yani “önemli değil, gerek yok” minvalinde cümleler söyleyecektir.

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Arş. Gör. Dr./Res. Asist. Ph.D., Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye/ Selçuk University, Konya, Türkiye, enestemiz@gmail.com

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/ Article Submission and Acceptance Dates: 15.08.2024-22.08.2024

Citation/Atf: Temiz, M. E. (2024). İran’da Ta’âruf kültürü ve farsça üzerine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55, 135-143. <https://doi.org/10.52642/susbed.1533655>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Bunun nedeni taksicinin ücreti almak istememesi değil aksine Ta'âruf kültürünün günlük yaşama bir yansımasıdır. Taksici parayı istemiyormuş gibi yaparak aslında Ta'âruf yapmakta, karşı tarafı yüceltmektedir. Bu diyalog İran kültürüne aşina olmayan bir yabancı için beklenmedik bir durum olsa da İranlılar ve İran kültürünü yakinen tanıyanlar için çok sıradan bir durumdur. Sonuçta ısrar ederek ücreti ödemeniz gerekir. Benzer bir durum alışveriş için de geçerlidir. İran'da alışveriş yaparken satın almaya karar verdiğiniz ürünün fiyatını satıcıya ödemek istediğinizde, satıcı Ta'âruf kültürünü işletecek ve para istemediğini söyleyecektir. Bir İranlıyla kapıdan girerken veya çıkarken veya bir yere oturmak istediğinizde de aynı durumla karşılaşmanız olasıdır. İranlı kişi ısrarla sizin daha önce harekete geçmenizi talep edecektir. Zira onun kültüründe bir kapıdan geçerken, sırada beklerken veya bir yere oturmak isterken yanındaki kişiyi arkada bırakmak bir tür nezaketsizlik sayılmaktadır. Bu tür Ta'âruf cümleleri, İran kültüründe çok yaygın hâle geldiği için artık kalıp cümleler hâlini almıştır ve konuşma diline hâkim olmayan ve daha önce İran kültürüne aşina olmayan birinin bunları bilmesi mümkün değildir.

Ta'âruf, basit bir şekilde İran toplumuna ait bir dizi nezaket kuralı olarak tanımlanabiliyor olsa da İran'da günlük yaşamın her alanında etkisini gösteren, İran toplumunun dokusuna işlemiş ve âdeta bir norm hâline gelmiştir. Öyle ki günümüzde, İran kültürü söz konusu olduğunda Ta'âruf, ilk öne çıkan kavramlardan biri olmaktadır. İran'da hayatın her alanında karşımıza çıkan bu kavram, dili de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu çalışmada Ta'âruf'un sözlük manalarını ve kültürel bir terim olarak ne anlama geldiğini ve gündelik yaşamdaki etkisi açıklandıktan sonra Ta'âruf'un dil üzerine etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

Arapça عرف ('a-r-f) sülasi kökünden türeyen Ta'âruf, Arapçada "birbirini tanımak (Mutçalı, 2014, s. 311)" anlamına gelmektedir. Farsçada ise Ta'âruf kelimesinin anlamları, farklı sözlüklerden derlenen anlamlarıyla daha geniş bir anlam bütününe ifade etmektedir. İlk olarak, Ali Ekber-i Dehhoda (ö. 1956) tarafından hazırlanan Farsçanın en kapsamlı ansiklopedik sözlüğü *Lugatnâme*'de şu şekilde tanımlanmıştır;

1. *Birbirini tanımak, iki kişinin birbirini tanıması,*
2. *Günüümüz kullanımımda konuşmanın başında selam vermeden sonra boş geldin demek,*
3. *Tanışıklık göstermek ve hâl hatır sormak,*
4. *Birbirine hâl hatır sormak,*
5. *Ağırlamak için ziyafet hazırlamak,*
6. *Birini misafirlğe veya bir şeyi alması için çağırarak,*
7. *Bir ziyafete veya bir şeyi, hediyeyi almaya davet etmek,*
8. *Birine verilen hediye veya ikram (Dehhoda, 1377 Hş., s. 6793).*

Hasan-i Enverî tarafından hazırlanan Farsçanın kapsamlı sözlüklerinden *Ferheng-i Râz-i Sohen*'de Ta'âruf şöyle tanımlanmıştır;

1. *Birinden saygılı bir şekilde ve genellikle ısrar ederek, bir hediyeyi, hizmeti ya da daveti kabul etmesini istemek,*
2. *İçten içe istekli olmaya rağmen sıradan bir şeyi ya da bir daveti kabul etmekten kaçınmak,*
3. *Görgü kurallarına uymak,*
4. *Muhatabı boş karşılamak veya boş geldin demek için bir takım cümleler söylemek,*
5. *Hediye, hatıra eşya veya ikram olarak birine verilen şey (Enverî, 1379 Hş., ss. 316-317).*

Modern dönem İran şiiri temsilcilerinden Ahmed-i Şamlû'nun (ö. 2000) bitirmeden vefat ettiği en kapsamlı çalışması olan, deyimler, terkipler ve atasözleri gibi söz varlıklarını derlediği *Kitab-i Kâçe*'de ise Ta'âruf şöyle tanımlanmaktadır;

1. *Konuşmanın başında selam vermek ve hâl hatır sormak,*
2. *Sadelikten ve samimiyetten uzak resmi konuşmalar,*
3. *Birinin evine giriş için davet etmesi; evde oturma daveti, yeme içmede ısrar etmesi vb. (Şamlu, 1387 Hş., s. 334)*

Ta'âruf, her ne kadar *Lugatnâme*'de verilen ilk anlamları Arapçadaki anlamlarıyla aynı olsa da günümüzde "tanışma, birbirini tanıma" anlamında kullanılmamaktadır. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere Farsçadaki anlamıyla Arapçadaki anlamından oldukça uzaklaşmış ve İran toplumuna özgü kültürel bir özellik hâlini almıştır. Ta'âruf aslında kişinin bir şekilde muhatabını yüceltmesi ve onun itibarını arttırmasıdır. Bu durum, İranlıların hemen her durumda bazen gayri ihtiyari de olsa yaptıkları bir davranıştır. Bu nedenle Ta'âruf İran kültürünü, dilini, toplumunu etkilemekte, toplumun ikili ilişkilerinde

varlığını göstermektedir. İranlıların, en basit sözlü ya da sözsüz sosyal ilişkilerden, yazılı ve resmi iletişimlerine kadar hemen her alanda Ta'âruf ön plandadır (Caferî & Gıyasî Zârç, 1397 Hş., s. 94). Bunun nedeni Ta'âruf kültürünün İran toplumu tarafından küçük yaşlardan itibaren kanıksanmış olmasıdır. İran'da Ta'âruf toplumsal bir değer ve kural olarak korunmakta ve toplumun fertleri de Ta'âruf yapmayı ya da kendilerine Ta'âruf yapılmasını toplumsal değerlerden ortaya çıkan bir tür saygı göstergesi olarak benimsemektedirler (Şâyelî, 1387 Hş., s. 111). Bu nedenle Ta'âruf kültürünün İran'da toplumun vazgeçilmez bir unsuru olduğu ve günlük yaşamda kullanılan iletişim dilini de etkilediği söylenebilir. Dolayısıyla Farsçayı yabancı dil olarak öğrenenlerin de Ta'âruf hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Zira dil öğretimi, aynı zamanda bir kültür öğretimi olarak düşünüldüğünde hedef dili öğrenen kişi, dış dünyayla temastaki her şeyi anlamlandırma görevi üstlenir (Zeyrek, 2020, s. 165). Farsça öğrenen biri için Ta'âruf kavramı, anlamlandırılması ve öğrenilmesi gereken bir kültürel olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür denildiğinde ilk akla gelen şey dildir. “Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine, zevkine göre yaratır. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır (Kaplan, 1985, ss. 177-178).” Buradan hareketle insanların duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleyen Ta'âruf'un dil ile doğrudan ilişkili olduğu ve tetkik edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.¹ Bu çalışmada İran halkı arasında kullanılagelen Ta'âruf'un, mahiyeti ve Farsça üzerindeki etkilerinin örnek deyim, atasözü ve ibareler vasıtasıyla açıklanması amaçlanmıştır.

2. Ta'âruf'un Dil Üzerine Etkileri

Dil, kültürün bir yansıması olmasının yanı sıra birbirini etkileyen ve birbirini şekillendiren kavramlardır. İnsanlar dil aracılığıyla iletişim kurar, düşüncelerini ve bilgilerini aktarır. “Her toplumda birisiyle iletişime girerken ya da bir kimseye hitap ederken, iltifatta bulunurken veya iletişime girilen insanlarla vedalaşırken genellikle toplumsal bir norm haline gelen dilsel davranış kalıplarından yararlanılır (Demir, 2012, s. 170).” Kültür ise, “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Akalin vd., 2011, s. 1558).” Dil ve kültür arasındaki etkileşimler toplumların kültürel kimliğini, tarihini ve sosyal düzenini anlamamıza yardımcı olur. İran kültürünün bir parçası olan Ta'âruf da insanların günlük yaşamda kullandıkları kısa konuşmaları etkilemekte, iletişim kuran iki insanın birbirlerine hangi durumlarda nasıl cevap vereceğinde belirleyici olabilmektedir. İnsanlar Ta'âruf kültürünün bir parçası olan kalıp ifadeleri kullanarak duygu ve düşüncelerini etkili ve hızlı bir biçimde yansıtırken, iletme istedikleri mesajlarını toplumsal normlara uygun olarak net bir biçimde ifade ederler. Bu kalıp ifadeler insanların birbirlerine saygılı bir biçimde hitap etmesini sağlayarak, toplum içindeki sosyal düzeni korumaya yardımcı olur. Burada birkaç örnek kısa konuşmanın incelenmesinde fayda vardır. Yukarıda alışverişte yapılan Ta'âruf cümlelerine değinilmişti. Farsçada her türlü kısa konuşmada Ta'âruf cümlelerinden çok kez istifade edilmektedir. Bir kapıdan geçerken İranlılar hiçbir zaman ilk geçen taraf olmak istemezler. Bu nedenle «بفرماید» “buyurun”, «خواهش می‌کنم» “rica ederim”, «تمنای می‌کنم» “rica ederim”, «تو را خدا، خواهش می‌کنم، بفرماید» “Allah için, rica ederim buyurun” «قدمت روی چشم، بفرماید» “adımın gözüm üstüne, buyurun” gibi cümlelerle karşı tarafın kapıdan geçen ilk kişi olması için âdeta bir yarışa gireceklerdir. Bu durum bir yabancı için tuhaf gelebilir ancak İranlılar için gündelik yaşamın bir parçasıdır.

Herhangi bir konuşma sonunda ise Türkçemizde de mevcut, orada bulunmayan insanlara selam gönderilmesi Farsçada da oldukça yaygın bir gelenektir. «سلام بنده را به خانواده برسانید» “selamımı ailenize iletin” cümlesi herhangi bir konuşmanın sonunda duyabileceğiniz sıradan bir cümledir. Bunun cevabında ise selamı iletmesi istenen kişi «بزرگیتان را می‌رسانم» “büyüklüğünüzü iletirim” şeklinde cevap verir. Bu cevap tarzı Türkçede bulunmamaktadır. Başka bir örnek de İran'da insanların sıraya girme kültürü ile ilgili verilebilir. İran'da herhangi bir sırada öne geçmek durumunda olan kişi, arkasındaki kişiye «ببخشید، پشتم به» “affedersiniz, arkam size geldi” diye bir Ta'âruf cümlesi söylemektedir. Cevabında ise muhatabı,

¹ Ta'âruf cümlelerinin çevirileri hakkında yapılan, “Kültürel Unsurların Çevirisinde Eşdeğerlik Sorunu: Farsça Ta'âruf Cümleleri” (Bkz. Gedik, 2020) adlı çalışma dışında bu konu hakkında yapılmış kayda değer çalışmalar bulunmamaktadır. Bu durum, konunun ele alınmasının gerekliliğini arttırmaktadır.

«خواهش می‌کنم، گل پشت و رو ندارد» “rica ederim, çiçeğin arkası önü olmaz” diye karşılık verir. Bir İranlı yolculuğa çıktığında ya da başka bir yere gittiği zaman, bunu arkadaşına anlatırken «جای شما خالی» cümlesiyle konuşmasına başlar. Bu cümle “sizin yeriniz boştu” anlamına gelmektedir. Arkadaşının orada bulunmayışını bir eksiklik olarak görerek aslında muhatabının makamını yüceltmek istemektedir. Arkadaşı da «دوستان به جای ما» “bizim yerimizde arkadaşlarımız olsun” diyerek cevap vermektedir. Yukarıdaki örnek kalıp ifadelerden de anlaşıldığı üzere Farsçada Ta'âruf'un fazlasıyla yaygın olduğu ve günlük konuşmalarda sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu örneklerin sayısını çoğaltmak mümkündür. Ancak bunun gibi kalıp ifadeler konuşma diline özgü olup yazı dilinde bulunmamakta dolayısıyla sözlük, ansiklopedi gibi yazılı kaynaklarda rastlanamamaktadır. Bu nedenle Farsça öğrenen biri için bu cümleleri öğrenmek yalnızca İran kültürüne doğrudan temas ettiğinde mümkün olabilmektedir. Bazı Ta'âruf cümlelerinin benzerlerine başka dillerde rastlanabiliyor olsa da birtakım Ta'âruf cümlelerinin Farsçaya özgü olduğunu söylemek mümkündür.

Ta'âruf'un iyi yanları olduğu gibi, olumsuz tarafları da bulunmaktadır. “Zira Ta'âruf bir yandan saygı göstergesi olarak kabul edilirken, öte yandan yanlış anlaşılmalara sebep olduğu ve davranış bakımından gerçek olamayabileceği için bir rahatsızlık olarak düşünülebilmektedir (Âzâd Ermekî & Bîkerân Bihîşt, 1389 Hş., s. 197).” Ta'âruf'un tanımlarında da gördüğümüz üzere Ta'âruf, bazen aslında içten içe istekli olunmasına rağmen karşı tarafı yüceltmek veya nezaket göstermek amacıyla, bir teklifi geri çekme ya da kabul etmeme şeklinde gerçekleşebilir. Mesela bir İranlı sizi ısrar edersine evine davet edebilir aslında içten içe kabul etmenizi istememektedir. Ya da kendisine davette bulunulan bir İranlı davete icabet etmek istediği hâlde geri çevirebilmektedir. Bu davet basit bir şekilde çay, yemek veya misafirlik daveti olabilir. İranlılar buna bir görgü kuralı olarak riayet etmektedirler. Ta'âruf, İran toplumunda büyük ölçüde olumlu çağrışımlara sahip olsa da, aynı zamanda kaba, manipülatif veya bencilce olarak yorumlanabilecek şekillerde de kullanılabilir (Beeman, 2020, s. 203). Ancak bunun genellikle yabancılar için böyle olduğunun belirtilmesi gerekir. Çünkü İranlılar Ta'âruf kültürünü içselleştirmiştir ve bu konuda çok az sorun yaşamaktadırlar. Yukarıdaki örneklerden hareketle Ta'âruf'un İran toplumunun her kesimi nezdinde kabul görmüş karmaşık bir sosyal davranış biçimi olarak, İran kültürünün vazgeçilmez bir parçası ve Farsçanın önemli bir etmeni olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir.

3. Ta'âruf İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

تعارف شاه عبدالعظیمی، تعارف آب حمام *Ta'âruf-i âb-i hamam, Ta'âruf-i Şâh Abd'ul-azîm*: Şâh Abd'ul-azîm, Tahran'ın 10-15 kilometre kadar güneyinde, İmamzâde Şâh Abd'ul-azîm'in mezarının bulunduğu bir ibadet yeridir (Kosogovski, 1987, s. 991). Ta'âruf-i Şâh Abd'ul-azîm deyiminin buradan çıktığı anlaşılmaktadır. Bu deyim, Ta'âruf-i âb-i hamam deymiyle birlikte sözlükte; Birine hamamın deposunda bulunan suyu yeniden hediye etmek veya birini çok değersiz bir şeye davet etmek (Dehhoda, 1377 Hş., s. 6793) anlamlarına gelmektedir. Dehhoda'nın *Emsal u Hikem*'inde bu iki deyim, “birinin diliyle sizi evine davet etmesi ya da falan mal sizin olsun demesi ancak gönülden razı olmaması (Dehhoda, 1364 Hş., s. 547)” şeklinde tanımlanmıştır. Bir diğer sözlükte ise Ta'âruf-i Şâh Abd'ul-azîm “kalpten gelmeyen samimiyetsiz Ta'âruf (Enverî, 1379 Hş., s. 317)” olarak tanımlanmıştır. Atasözlerini açıklamalarıyla ihtiva eden *Kand u Nemek* adlı eserde bu söz şu şekilde açıklanmıştır;

“Hızlı taşıma araçlarının bulunmadığı ve insanların Şâh Abd'ul-azîm'i binek hayvanlarıyla veya yaya olarak ziyaret etmeye gittiği zamanlarda, orada arkadaşlarının veya tanıdıklarının evine girdiklerinde, ev sahibi yemekten sonraki çayla birlikte çokça yemin ederek, efendinin de üzerine yemin ederek gece kalacak mısınız yoksa gidecek misiniz diye sorardı. Mecburi bir şekilde “gideceğiz” yanıtını aldıktan sonra gidecek olmalarından yana rahatlıyor ve şöyle diyordu: Bunu şu yüzden soruyorum; eğer gidecekseniz, öyle bir kalkın ki güneşi de şehre ulaştırın. [Güneş batmadan şehrinizde olun.] Yani daha fazla bizi zahmete sokmayın (Şehrî, 1381 Hş., s. 209).”

Şamlu'nun *Kitab-i Kûçe* adlı eserinde ise şu şekilde açıklanmıştır;

“Rey şehrinin balkı misafire ilgi duymazlar, doğal olarak bu sebeple ne zaman başka şehirlerden bir arkadaşları ya da akrabaları ziyaret için gelse, genellikle ailecek, eğer oranın insanları cömertlik göstermek isterseler evleri kervansarayı dönüşür ve işlerinden ve hayatlarından geri kalırlar. Bu yüzden ziyaret için gelmiş akrabalarıyla veya tanıdıklarıyla karşılaştıkları zaman gelişlerinin yatılı olup olmadığını ağzlarından çıkarırlar daha sonra Ta'âruf yapmaya başlarlar ve evlerine davet ederler. Detaylı araştırdıktan ve misafirin kalma tehlikesinin söz konusu

olmadığından emin olunca işi sağlama almak için şöyle sormaları da meşhurdur: “Şimdi bu efendinin üzerine yemin olsun (türbeye de işaret ederek) kalacak mısın yoksa kesinlikle gitmen mi gerekiyor? Misafir “hayır, bu hazrete yemin olsun gitmem gerekiyor cevabını verdikten sonra Ta'âruf yapmaya ve ısrar etmeye başlarlar; Gece bizim yanımda kalsaydın, bir gece bin gece değildir ki, bu gece bari kalsaydınız (Şamlu, 1387 Hş., s. 1593).”

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere bu deyim İran kültüründe mizahi bir yönünün de bulunduğu söylenebilir. Ayrıca bir yörenin halkının belli bir özelliklerle tanınmış olmasının İran kültüründe de bulunduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda bu deyim nasıl kullanılabileceğine dair bir örnek verilmiştir;

«تعارف این قدر تعارف شاه عبد العظیمی بود که فکر کردم لحظه‌ای جلو در ایستاد تا وارد خانه‌اش نشویم»

Ta'âruf'u o kadar Şâh Abd'ul-aẓîm Ta'ârufu'ydü ki bir an eve girmeyelim diye kapının önünde durduğunu düşündüm.

تعارف خشک و خالی Ta'âruf-i boşke u hâlî: Yalnızca saygıdan dolayı yapılan, samimiyetsiz Ta'âruf'a (Şamlu, 1387 Hş., s. 1590) denir. Ta'âruf yapmak istememesine rağmen, içinde bulunduğu durum öyle söylemesini gerektirdiği için yapılan Ta'âruf türü olduğu anlaşılmaktadır.

«وقتی من را دید دوباره شروع کرد به تعارف خشک و خالی، نمی‌دانم این حرکات بی‌معنی را کی ترک خواهد کرد»

Beni görünce yine kurru ve boş Ta'âruf'a başladı, anlamsız hareketleri ne zaman bırakacağını bilmiyorum.

تعارف آمد و نیامد دارد Ta'âruf âmed u neyâmed dâred: Türkçeye çevirisi yapıldığında Ta'âruf'ta geldi, gelmedi vardır anlamına gelen bu söz, “çağırınlar ve davet edenler yalandan ve gösteriş için bir şeyi hediye ettiklerinde veya davet edilenin kabul etmeyeceği düşünülüp ama pratikte tam tersi olduğu zaman söylenir (Dehoda, 1377 Hş., s. 6793).” Hesaplayamadığı Ta'âruf'tan ötürü kişinin rahatsızlık duyması olarak da tanımlanmaktadır (Şehrî, 1381 Hş., s. 208). Ta'âruf'un davet eden ve edilen açısından belirsiz bir yönünün bulunduğu gösteren bir ibaredir.

«وقتی به مهمانی می‌روی، همیشه به یاد داشته باش که تعارف آمد و نیامد دارد؛ نباید به محض رسیدن، به میزبان بگویی که شما هم به خانه ما بیایید.»

Misafirliğe gittiğin zaman, her zaman Ta'âruf'ta geldi, gelmedi vardır sözü aklında bulunsun; eve ulaşır ulaşmaz, ev sahibine siz de bizim eve gelin dememelisin.

تعارف دهاتی یه بهه، توقعش یه دهه Ta'âruf-i debatî ye bibe, tevekku'uş ye dihe: “Köylü bir ayva getirirse bir köy götürmek ister (Şehrî, 1381 Hş., s. 209)” anlamına gelen söz Türkçeye çevirdiğimizde, köylünün Ta'âruf'u bir ayvadır, beklentisi bir köydür anlamına gelir. Köylünün küçük bir ikramda bulunsun bile karşılığında daha büyük şeyler bekleyeceği anlamını barındıran bu sözün yalnızca bir sözlükte geçtiği tespit edildiğinden çok yaygın olarak kullanılmadığı düşünülmektedir.

«وقتی به کسی لطف می‌کنی، حواست باشد که تعارف دهاتی یه بهه، توقعش یه دهه؛ ممکن است انتظار بیشتری از تو داشته باشد.»

Birine iyilik yaptığın zaman, 'köylünün Ta'âruf'u bir ayvadır, beklentisi bir köydür' sözü aklına gelsin, çünkü senden daha fazla beklenti içinde olabilir.

تعارف کم کن و بر مبلغ افزای Ta'âruf kem kon u ber meblağ efzây: Türkçeye çevirisi yapıldığında Ta'âruf'u azalt, ücreti arttır anlamına gelen bu söz “Bir kişinin yaptığı iş ya da beklentisi karşılığında az bir ücret ödenmesi ve onun yerine Ta'âruf ve laf kalabalığı yapılması durumunda muhatap bu sözle karşılık verir (Kulî Emînî, 1369 Hş., s. 163).” Bu ifade, özellikle birinin emeğinin ya da talebinin maddi karşılığının yeterince verilmediği, bunun yerine gereksiz nezaket veya uzun konuşmalarla durumu geçiştirme çabalarının görüldüğü durumlarda kullanılmaktadır.

«در مذاکرات کاری بهتر است تعارف کم کنی و بر مبلغ افزایی؛ چون در نهایت نتیجه واقعی مهمتر از گفتارهای بیهوده است»

İşle ilgili görüşmelerde, Ta'âruf'u azaltıp, ücreti arttırman daha iyidir çünkü sonuçta gerçek netice, boş laflardan daha önemlidir.

تعارف یکش خیر است یکش شر Ta'âruf yekeş hayr est yekeş şer: Türkçeye çevirisi Ta'âruf'un biri hayırdır biri şer anlamına gelen bu söz, “Ta'âruf âmed u neyâmed dâred sözünü aynı anlama gelmektedir (Kulî Emînî, 1369 Hş., s. 163).”

«در روابط اجتماعی باید مراقب باشی، زیرا تعارف یکش خیر است یکش شر؛ ممکن است نیت پشت آن همیشه خوب نباشد.»

Toplumsal ilişkilerde çok dikkatli olmalısın, çünkü 'Ta'âruf'un biri hayırsa, biri şerdir' arkasındaki niyet her zaman iyi olmayabilir

4. Ta'âruf Kelimesinden Türetilmiş Masterlar ve İbareler

تعارف کردن *Ta'âruf kerdan*: “Hediye, hatıra eşya ya da rüşvet vermek (Enverî, 1383 Hş., s. 283)” ve “birini misafirliğe ya da başka bir şeye çağırmak (Dehhoda, 1377 Hş., s. 6793)” anlamlarına gelir. Aşağıda bu fiili ihtiva eden örnek bir cümle verilmiştir. *Kitâb-i Kûçe*'de ise birden fazla anlamı verilmiştir. Bu anlamları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Dil ucuyla hoş geldin demek,

«جدی نگیر، دارد تعارف می‌کند.»

“Ciddiye alma, Ta'âruf yapıyor.”

- Vermek ve ikram etmek,

«از جعبه شیرینی که آورده بود به تمام همکلاسی‌هایش تعارف کرد.»

“Getirdiği tatlı kutusundan bütün arkadaşlarına ikram etti.”

- Bir daveti kabul etmemek, samimiyet göstermemek,

«چرا تعارف می‌کنید؟ خانه خالی است، مزاحم کسی هم نیستید.»

“Niye Ta'âruf yapıyorsunuz? Ev boş, kimseye de zahmet vermiyorsunuz (Şamlu, 1387 Hş., s. 1590).”

تعارف بر نداشتن چیزی *Ta'âruf ber nedâştan-i çîz*: Türkçeye çevirisi yapıldığında bir şeyin Ta'âruf kaldırmaması anlamına gelen bu söz, bir şeyin ciddi olması (Enverî, 1379 Hş., s. 317) anlamında kullanılmaktadır.

«این موضوع تعارف بر نمی‌دارد، اگر اشتباهی بکنی تمام زندگیت را از دست می‌دهی.»

“Bu konu Ta'âruf kaldırmaz eğer bir yanlış yaparsan tüm hayatını kaybedersin”

تعارف تکه‌پاره کردن *Ta'âruf tikepâre kerdan*: Türkçeye çevirisi yapıldığında Ta'âruf parçalamak anlamına gelen bu master “haddinden fazla, samimiysiz ya da abartılı bir şekilde Ta'âruf yapmak (Enverî, 1379 Hş., s. 317)” anlamına gelmekte ve konuşma dilinde kullanılmaktadır.

«این قدر تعارف تکه‌پاره کرد که مجبور شدم به مغازه‌اش سر بزنم.»

“O kadar çok Ta'âruf yaptı ki mağazasına uğramaya mecbur kaldım”

تعارف داشتن *Ta'âruf dâştan*: “Teşrifata ve nezaket kurallarına uymak veya samimi olmak (Enverî, 1379 Hş., s. 317)” anlamına gelmektedir. *Kitâb-i Kûçe*'de ise, samimi olmamak ve ev sahibinin ikramlarına karşı kendini tutmak için onun davetine ihtiyaç duymak (Şamlu, 1387 Hş., s. 1590) anlamına gelmektedir.

«چرا از شیرینی بر نمی‌دارید؟ فکر نمی‌کردم شما هم با ما تعارف داشته باشید.»

“Tatlıdan neden almıyorsunuz? Sizinle aramızda Ta'âruf olacağımı düşünmezdim.”

تعارف بردار *Ta'âruf berdâr*: “Ciddiyet ve önemden yoksun (Enverî, 1383 Hş., s. 283)” anlamındadır.

«این یک موضوع تعارف برداری نیست، باید به طور جدی و حرفه‌ای کار کنیم.»

Bu konu ciddiyetten yoksun bir konu değildir, ciddi ve profesyonel bir şekilde çalışmalıyız

تعارف دادن *Ta'âruf dâden*: “Hediye, hatıra eşya ya da rüşvet vermek (Enverî, 1383 Hş., s. 283)” anlamlarına gelir.

تعارفی *Ta'âruftî*: Ta'ârufa aşırı meyilli olan kişilere söylenir (Enverî, 1379 Hş., s. 317). “Ta'âruftî” olan kişiler, genellikle nezaket kurallarına uymaya, karşısındaki kişiyi yüceltmeye ve kibarlık göstermek için abartılı bir dil kullanmaya eğilimlidirler.

«او خیلی آدم تعارفی است، نمی‌شود با او شوخی کرد.»

“O, Ta'âruftî çok meyilli bir insandır, ona şaka yapılamaz.”

تعارف فرستادن *Ta'âruf ferestâden*: *Ta'âruf dâden* masterıyla aynı anlamdadır (Dehhoda, 1377 Hş., s. 6793).

Yukarıda verilen örnekler, Ta'âruf kelimesinden ortaya çıkmış, atasözleri, deyimler masterlar ve ibareler gibi çeşitli kullanımları göstermektedir. Atasözlerinin ne gibi durumlarda kullanıldığı açıklanmış, masterlar, deyimler ve diğer ibarelerle ilgili de daha iyi açıklanması için örnek cümleler getirilmiştir. Bu ifadelerin her biri Ta'âruf kavramının farklı yönlerini ve kullanımlarını ifade etmektedir. Bu ibareler sözlükte bulunuyorsa da bazılarının günümüz Farsçasında pek fazla kullanılmadığı söylenmelidir. «تعارف دادن» ve «تعارف فرستادن» masterlarının yaygın olmadıkları «تعارف بردار» ve «تعارف برداشتن چیزی» ibareleri yerine de «شوخی بردار» ve «شوخی برداشتن چیزی» ibarelerinin kullanıldığı söylemek mümkündür.

5. Sonuç

Bu çalışmada Ta'âruf'un Farsça üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Ta'âruf, İran kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır. İran'da gündelik yaşamın her anında karşımıza çıkan ve nezaket kurallarını

içeren bu kavram, İran kültürüne özgü yanlarıyla genellikle toplumun ikili ilişkilerinde ortaya çıkan, toplumun kendine has özelliklerini yansıtan bir dizi toplumsal normu temsil etmektedir. Nezaket kurallarını kapsayan Ta'âruf, toplumsal ilişkilerin yapılandırılmasında ve dilin kullanımında belirleyici bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, Ta'âruf'un köklü tarihsel ve kültürel bağamlarından kaynaklanmaktadır.

Ta'âruf, İran toplumunda derin köklere sahip bir kültürel olgu olarak görülmekte ve günlük yaşamın her alanında belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu çalışmada Ta'âruf'un, davetlerde, alışverişte, sıra beklerken ve diğer sosyal etkileşimlerde nasıl kullanıldığına dair örnekler verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Ta'âruf ile ilgili atasözleri anlamları ve okunuşlarıyla birlikte derlenmiş ve bunların kullanım alanlarına dair bilgiler verilmeye özen gösterilmiştir. Ayrıca Ta'âruf ile ilgili mastarları ve ibareleri de derleyerek bunların nasıl kullanıldıklarını daha iyi kavranılması adına örnekler verilmiştir. Bu atasözleri ve ibareler Ta'âruf'un dil ve kültür üzerindeki etkilerini de yansıtmaları açısından önem arz etmektedir. Çünkü atasözleri ve ibareler Ta'âruf'un gündelik yaşamda fazlasıyla kullanıldığını gözler önüne seren söz varlıklarıdır. İran kültürünü anlamak ve Farsçayı iyi bir şekilde kavramak için, Ta'âruf'un gündelik hayattaki rolünü ve etkilerini anlamamanın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Kültürden arı bir biçimde dil öğrenmek mümkün değildir zira bir toplumun dili ancak kültürüne de vakıf olunabilirse gerçek anlamda öğrenilebilmektedir. Bu nedenle, Ta'âruf hakkında bilgisi olmayan birinin İranlılarla kurduğu iletişimde birtakım zorluklar yaşaması muhtemeldir. Farsça yabancı dil olarak öğretilirken de öğreticinin Ta'âruf hakkında bilgi vermesi gerekmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Ta'âruf'un mahiyeti hakkında bilgi verilmeye çalışılmış, İranlıların günlük iletişimlerinde sıklıkla kullandığı bu kavram ile ilgili deyimler, atasözleri ve bu kelimeden ortaya çıkmış mastarların yanı sıra, bu kültürel olgunun bazı olumlu ve olumsuz yanlarına da değinilmiştir. Ta'âruf'un İran toplumunun kültüründe önemli bir yer tuttuğu, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynadığı ve Farsçayı etkilediği görülmektedir. Bu çalışmanın Ta'âruf'un dil ve kültür üzerindeki derin etkilerini anlamak için bir temel oluşturması hedeflenmiştir.

6. Extended Abstract

The reflections of Iran's ancient culture and civilization are still evident today. Despite undergoing changes throughout history, Iran continues to preserve the vibrancy of its culture and civilization through its art, architecture, literature, music, and traditions, attracting international interest. Taarof is seen as a deeply rooted cultural phenomenon in Iranian society and manifests itself prominently in all aspects of daily life. This article explores Taarof, a deeply rooted cultural practice in Iranian society that manifests in various aspects of daily life, such as invitations, shopping, waiting in lines, and other social interactions. Characterized by formal politeness and ritualized manners, Taarof plays a significant role in social etiquette and communication. People effectively and quickly express their feelings and thoughts using formulaic expressions that are part of the Taarof culture, while conveying their messages clearly in accordance with social norms. After providing a comprehensive definition and understanding of Taarof, this study aims to examine its effects on the Persian language. We provide examples of how taaruf is employed in different social settings, demonstrating its pervasive influence on everyday interactions. Additionally, we compile relevant proverbs with their meanings and pronunciations, offering insights into their contextual applications. Additionally, we compiled the infinitives and phrases related to Taarof and provided example sentences to better understand how they are used. These proverbs illustrate the linguistic and cultural impact of Taarof, underscoring its frequent usage in daily life.

The study highlights how Taarof profoundly shapes the Persian language and Iranian culture. Understanding Taarof and its role in daily interactions are crucial for comprehending Iranian culture and mastering the Persian language. It is not possible to learn a language independently of its culture, as the true understanding of a language can only be achieved by also being familiar with the culture of the society that speaks it. This study emphasizes the necessity of Taarof in Persian language teaching, establishing that the culture of Taarof is a phenomenon that learners of Persian as a foreign language should also be familiar with. The article contends that without knowledge of Taarof, effective communication with Iranians can be challenging. Taarof not only facilitates communication but also plays a crucial role in

shaping social relationships and hierarchies. When practiced properly, Taarof fosters respect and harmony; however, excessive or insincere Taarof can undermine genuine social bonds. Therefore, understanding and correctly applying Taarof is essential for maintaining social cohesion and healthy relationships within Iranian society.

In conclusion, this study has aimed to provide information about the nature of Taarof and examine its effects on language. It is evident that Taarof holds a significant place in the culture of Iranian society, plays an important role in the regulation of social relationships, and profoundly influences the Persian language. This study has established a foundation for understanding the deep effects of Taarof on Persian language and culture. While the concept of Taarof expresses values such as politeness, respect, and sincerity, it can also be exaggerated or insincere in some situations. The important thing is to use these terms in the right context and appropriately.

Keywords: Iran, Taarof. Culture, Language, Vocabulary.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H., Toparlı, R., Argunşah, M., Bozdemir, N., Gözaydın, N., Özyetgin, A. M., Zülfıkar, H., Tezcan Aksu, B., Durkun, A., Gültekin, B., Okkalı, B., Terzi, Â., Mete, Ş., Kaya, Ö., & Tekeli, S. (2011). Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Âzâd Ermekî, T., & Bikerân Bihîşt, M. (1389). Ta'aruf Der Zist-i Rûzmerre-yi Îrânî. Berg-i Ferheng, 22, 196-209.
- Beeman, W. O. (2020). Ta'aruf Pragmatic key to Iranian social behavior. İçinde J.-O. Östman & J. Verschueren (Ed.), Handbook of Pragmatics (ss. 203-224). John Benjamins Publishing Company.
- Caferî, F., & Gıyasî Zârç, E.-K. (1397 Hş.). Taaruf ve Revâbit-i İctimâi-yi Îrânîyan: Mutalaa-yi Movridî-yi Taaruf Der Âmuzeş-i Zebân-i Farsî be-unvan-i Zebân-i Dovvom. Zebân-i Farsî ve Gûyeş-Hâ-yi Îrânî, 5, 93-112.
- Dehhoda, A. E. (1364 Hş.). Emsal u Hikem (C. 1). İntişârât-i Emîr Kebîr.
- Dehhoda, A. E. (1377 Hş.). Ta'aruf. İçinde Lugatname-i Dehhoda (C. 5, s. 6793). Muessese-i İntişârât ve Çâp-i Daneşgâh-i Tahran.
- Demir, M. (2012). Gündelik Yaşamda Selamlaşma ve Yemek Görgü Kurallarının Toplumlardaki Farklılaşması. Folklor/Edebiyat, 18(70), 165-186.
- Enverî, H. (1379 Hş.). Ta'aruf. İçinde Ferheng-i Rûz-i Sohen (6. bs). İntişârât-i Sohen.
- Enverî, H. (1383 Hş.). Ta'aruf. İçinde Ferheng-i Kınayât-i Sohen-i Farsî (1-2). İntişârât-i Sohen.
- Gedik, Ü. (2020). Kültürel Unsurların Çevirisinde Eşdeğerlik Sorunu: Farsça Ta'aruf Cümleleri. İçinde E. Uluşahin (Ed.), Çeviriye Kültürel Bakış (ss. 273-300). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaplan, M. (1985). Kültür ve Dil (3. bs). Dergâh Yayınları.
- Kosogovski, V. A. (1987). Tahran Notları (Ö. C. Eren, Çev.). Belleten, 51(200), 981-1002.
- Kulî Emînî, E. (1369 Hş.). Ferheng-i Avâm yâ Tefsîr-i Emsâl u Istılâhât-i Zebân-i Parsî. İntişârât-i Muessese-i Matbûâtî-yi Ali Ekber-i İlmi.
- Mutçalı, S. (2014). Ta'aruf. İçinde Arapça-Türkçe Sözlük. Dağarcık Yayınları.
- Şamlu, A. (1387 Hş.). Ta'aruf. İçinde Kitab-i Kûçe Cami-i Lugat, Istılâhat, Ta'bir'at, Zarbu'l-mesel-hâ-yi Farsi: C. ٢ (ss. 334-338). İntişârât-i Mazhar.
- Şâyelî, A. (1387 Hş.). Taaruf Der Ferheng-i Merdom-i İran. Necvâ-yi Ferheng, 8-9, 102-114.
- Şehrî, C. (1381 Hş.). Kand u Nemek (Zarbulmesel-hâ-yi Tahrâni Be Zebân-i Muhâvere). İntişârât-i Muîn.
- Zeyrek, S. (2020). Dil-Kültür İlişkisi Doğrultusunda Yabancı Dil Öğretimi. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi, 3(2), 165-186.